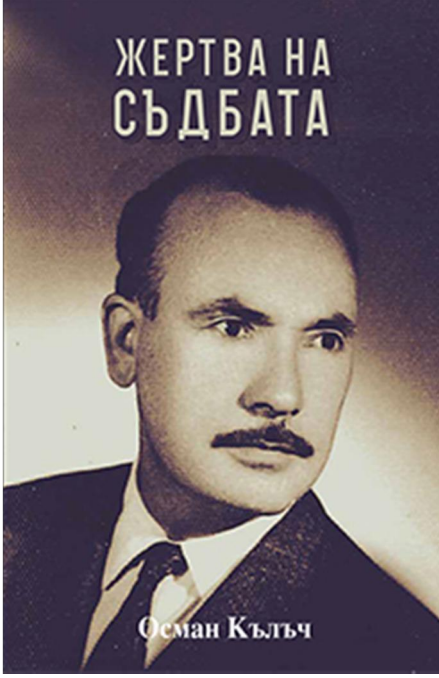

T1-Osman Kılıç'ın "Kader Kurbanı" Bulgaristan'da

Abidin KARASU¹

Başlık: Jertva na Sıdbata

Yazar: Osman Kılıç

Türkçeden Bulgarcaya çeviren: Zeynep Zafer

Yayınevi: Kralitsa Mab

Dil: Bulgarca

ISBN: 978-954-533-193-0

Sayfa: 620

Yayın tarihi: 2020-12-15

Bulgar parlamentosu, Ocak 2012'de kabul ettiği bildiriyle "etnik arındırma" olarak ilan ettiği ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın en büyük zorunlu göçünün gerçekleştiği 1989 yılında basılan Osman Kılıç'ın anıları, Bulgaristan Türklerinin bir nevi ansiklopedisi niteliğini taşımaktadır. Bu eser, günümüz Bulgaristan coğrafyasında 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşıyla başlayan ve 100 yıldan uzun süren bir dönemde, Bulgaristan'da azınlık olarak yaşayan Türklerin kültürü, eğitimi, gelenek ve göreneklerinin yanı sıra çektikleri acıları da içeren birinci elden bir kaynaktır. Yazar, sosyalist öncesi ve sonrası dönemde Bulgaristan'da yaşayan Türklere yönelik devlet baskıları, yok etme planları ve buna karşı verilen mücadeleyi çok inandırıcı ama aynı zamanda duygusal ve etkileyici bir dille kaleme almıştır. Bulgaristan Türklerinin geçmişi ve tarihi konusunda yazılmış çok az sayıda kitap vardır. Bu nedenle "Kader Kurbanı" Bulgaristan ile ilgili yapılacak her bilimsel araştırmanın başvuracağı ilk kaynaklardandır. Fakat Bulgaristan'da yaşayan Türk ve Müslüman toplulukları açısından Osman Kılıç'ın Bulgarcaya çevrilmiş anıları², daha da büyük önem taşımaktadır.

Gerek okulda gerekse aile içinde Türk tarihi, gelenek ve görenekleri konusunda yeterli eğitimin verilmemesi, Bulgaristan Türk gençlerini geçmişlerinden kopuk ve bihaber duruma getirmiştir. İnternet ve yazılı araçlarla sürekli yayılan olumsuz Osmanlı ve Türk imajı konusundaki propaganda, yetersiz genel kültür düzeyine sahip gençlerimizi etkilemekte, onlarda aşağılık kompleksi oluşturmaktadır. "Kader Kurbanı" kitabını okuyacak herkes Türklüyle, geçmişleriyle, önderleriyle, kahramanlarıyla tanışacak, kendi halklarına karşı duydukları sorumluluklarını yerine getirmek için ödedikleri ağır bedellerini öğrenecek, bu insanlarla gurur duyacaktır. Osman Kılıç'ın kaderi Bulgaristan Türklerinin kaderidir, çektği acıları halkımızın ortak acılarıdır. Gençlerimiz, Türk

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniye Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (İstanbul, Türkiye), abidinkarasu@hotmail.com.

² Kılıç, O. (2020). Jertva na Sıdbata (Kader Kurbanı), Tercüme: Zeynep Zafer, "Kralitsa Mab" Yayınevi, Sofia, 2020.

olmalarına rağmen kendi halkına ve kültürüne sırtını dönmüş, Sosyalist Bulgaristan'ın zorunlu asimilasyon projesine katkılarda bulunmuş olanların ihanetleri konusunda bilgi edinecektir. Bulgaristan'dan göç ederek Türkiye'ye yerleşen, iyi Bulgarca bilen son nesil tercümanlarımızın 30 yıldır bu önemli kaynağa el atmaması, kitabın uzunluğundan (boyutu büyük olmasına rağmen Bulgarcası 620 sayfa) mı yoksa Bulgar yetkililerin ve Türk düşmanlığı ile yetişmiş Bulgar asıllı okuyucularının açık olarak ifade edilen bazı gerçeklerle üzleştiğinde vereceği tepkisinden mi kaynaklanıyor bilemiyoruz? Bu geciktirme bir taraftan bir eksiklik değerlendirilebilir ancak Osman Kılıç'ın acı kaderini yıllar sonra yaşayan Prof. Dr. Zeynep Zafer tarafından çevrilmiş olması büyük bir kazançtır. Bulgaristan Türklerinin ve Müslümanlarının verdiği ayakta kalma mücadelesine bizzat katılan, bunun bedelini ödemek zorunda kalan biri tarafından Bulgarcaya çevrilmesi Osman Kılıç'ın "Kader Kurbanı" eserine çok fazla şeyi kazandırdığı muhakkaktır. Çünkü Prof. Dr. Zeynep Zafer çağdaş Bulgaristan okuyucusu için 200'e yakın dip not ve açıklama yapmıştır. Ustaca gerçekleştirilmiş çeviride, anıların içerdiği sıradan gerçekler olduğu gibi anlatımın duygusal havasını tüm incelikleriyle yansıtılmıştır. Kusursuz bir çevirinin yapılabilmesi için her iki dili, ama aynı zamanda çatışma içinde olan iki kültürü ve dünya görüşünü de iyi bilmek, tanımak lazım.

Osman Kılıç kimdir? Kendini kader kurbanı olarak tanımlıyor. Sosyalist diktatörlüğün ilk on yılında Bulgaristan'daki Türkler arasında onun hakkında efsaneler anlatıldı, o kahraman bir Deliormanlı. 1962 yılında hapisten çıktıktan sonra otobüsle memleketine dönerken birçok insan, öğrenciler otobüs duraklarında bir araya gelerek ona selam durdular.

Devlet Güvenlik Teşkilatı (DS) yetkilileri tarafından vatan haini ve Türk casusu olarak ilan edildi. Bulgar ajanlara karşılık onu Türkiye'ye vermeyi kabul ettiler. Uydurma bir duruşmada, öğrencilerine fiziksel olarak işkence yaptığı, Batı için casusluk faaliyetlerinde bulunduğu gerekçesiyle birçok tanınmış Bulgar şahsiyet gibi 1948 'de idam cezasına çarptırıldı. Bulgar medyası bugün bile Türk istihbaratına çalıştığı yönündeki uydurma suçlamalar üzerine spekülasyon yapmaya devam ediyor. Osman Kılıç kimdir? İşte, onun hakkında bazı biyografik bilgiler: 1920 yılında Razgrad Kılıç (Nojarevo) köyünde doğdu. Şumnu'daki Nüvvâb Medresesi'ni bitirdi ve aynı okulda öğretmenlik yaptı. Nisan 1948'de, mahkeme önünde zorla ifade vermeyi reddeden öğrencilerinin duruşmadaki cesur davranışlarına rağmen, uydurma suçlamalarla tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı.

Üç yıldan daha fazla Şumnu Hapishanesinin ölüm hücresinde zincirlenmiş olarak kaldı. Yargıtay ölüm cezasını onadı, ancak Ulusal Meclis Başkanlığı bu kararı ömür boyu hapis cezasına çevirdi. Mahkûmiyeti daha sonra 20 yıl hapis cezasına çevrildi. Siyasi bir mahkûm olarak 14 yıldan fazla bir süre Şumnu ve Varna hapishanelerinde haksız cezalara mahkûm edildi. Ardından Belene toplama kampında, Pazarlık hapishanesinde, yine Belene'de ve son olarak Plevne hapishanesinde kaldı. Temmuz 1962'de af kapsamında serbest bırakıldı. Eşi ve kızı 1951 yılında Bulgar Hükümeti tarafından sınır dışı edildi. İki buçuk yıl onların yanına, Türkiye'ye gitmek için mücadele etti. Ancak Ocak 1965'te Türk diplomatların yardımıyla başarılı oldu. Dışişleri Bakanlığı Balkan Ülkeleri Masası'nda çalışmaya başladı. Bulgaristan ve Türkiye arasında yapılan müzakerelere Türkçe-Bulgar tercüman olarak görev aldı. 8 yıl boyunca Belgrad'taki Türk Konsoloslukunda çalıştı. 1983'te emekli oldu. Osman Kılıç 2020'de 100 yaşına girdi.

Osman Kılıç, Kuzeydoğu Bulgaristan'da Şumnu şehrinde ve Deliorman'da Türk kültürü ve İslam'ın destekçisi olarak bilinen çok etkili bir Şumnu ailesinin damadıdır. Eşi Nezihe'nin dedesi Hocasade Mehmed Muhiddin İstanbul'dan mezun olmuş ardından Sofya müftüsü ve Bulgaristan'ın ilk baş müftülüğü görevini yapmıştır. Ankara Lisesi'nde okuyan babası Mustafa Raşid Akalın, ortaokul ve

Nüvvab Medresisi'nde uzun yıllar öğretmenlik yaptı. Bu aile, sosyalist bir ruhla yeniden eğitilemeyeceği, rejim için ideolojik olarak elverişsiz olduğundan düşman olarak görülmüştür. Osman Kılıç, Nüvvab Medresi'nde, Sorbonne'dan doktoralı Osman Nuri; Kahire'deki El-Ezher Üniversitesi'nden mezun olan öğretmenlerden dersler almıştır. Nüvvab, Türkler arasında ateist politikanın uygulanmasının önündeki en büyük engellerden biri olarak kabul edilmekteydi. Osman Kılıç daha önce tüm muhalif siyasi güçlere, düşman unsurlara ve ülkedeki diğer mezheplere karşı etkin bir şekilde kullanılan mekanizmalar ve baskılar uygulanıyordu. Anavatan Cephesi, parti aktivistleri ve DS yetkilileri, genç öğretmeni Türk yanlısı milliyetçilik ve devlet karşıtı faaliyetlerle suçluyor Nüvvab'ı hainler ve halk düşmanlarından oluşan bir yuva olarak ilan ediyorlardı. Böylelikle Türk-İslam eğitiminin merkezine ezici bir darbe indirmeyi, Türkler arasında korku salmayı ve kapatılmasına karşı yapılacak protestolarının önüne geçmeyi amaçlamaktaydılar.

Osman Kılıç, hükümet için Hristo Stoyanov (Alexander Stamboliiski hükümeti döneminde önde gelen bir çiftçi ve bakanı), ünlü Şumnu'lu avukat Kancho Milanov (1930-1931'de Adalet Bakanı) ve Mustafa Tokaliev (deri fabrikası) kadar tehlikeli biriydi. Bu kişilerin 1948'in sonundaki yerel seçimler sırasında adları şehrin farklı yerlerine asılan ajitasyon afişlerine yazılmıştır. İlimizin Halk Düşmanları: Kancho Milanov, Hristo Stoyanov, Osman Kılıç, Mustafa Tokaliev" (Kılıç, 2020 : 13).

O sırada Osman Kılıç bir ölüm hücrelerine hapsedildi. Öğrencisi İsmail Cambazov, açık duruşmada dinleyiciler arasında yer almış ve son derece önemli olaylara tanık olduğunu son yıllarda yazmıştır. Devlet Güvenlik birimlerinin, Osman Kılıç'ın Nüvvab'daki öğrencileri ve meslektaşları üzerindeki baskısına rağmen, kimse aleyhindeki davada ifade vermeyi kabul etmemiş herkes onun masum olduğuna ikna olmuştur.

Komünistlerin adeta terör saçtığı bir dönemde, şehirde protesto girişimlerinde bulunulmuştur. İlk duruşmanın arifesinde öğrenciler, yurtların ve okul odalarının duvar ve kapılarına aşağıdaki gibi birçok slogan yazmışlardır:

Yaşasın sevgili hocamız Osman Kılıç!

Osman Kılıç hocamızı ve öğrenci arkadaşlarımızı hemen serbest bırakın!

Osman Kılıç'a hürriyet, komünist teröre ölüm!

Osman Kılıç'ın hikâyesi, zulüm gören Türk aydınları ve totaliter rejim altındaki muhalefetin yaşamının bir kesitidir. Anıları, Bulgar hükümetinin Türkleri komünist ideolojiye dâhil etme ve dini inançlarını ortadan kaldırma politikasındaki önemli olayları ve güçlü sosyal etkiye sahip Türk aydınlarına yönelik baskıyı anlatmaktadır.

1948-1962 tarihleri arasında Bulgaristan'daki hapishanelerin hayat koşullarından bahseden eser Bulgar tarihi için son derece önemlidir. Bu hatıralarda, özgürlüğünü hatta hayatlarını siyasi fikirleri için feda eden insanların dramlarını bulacağız. Osman Kılıç Hapishane hücrelerinde saygın Bulgar siyasetçilerinin (Konstantin Muraviev gibi) kaderini paylaştı, aşağılanmaya maruz kaldı ve insanlık dışı koşullarda tutuldu. Hayvan vagonlarıyla Belene toplama kampına gönderilen mahkûmların kaçışlara tanık oldu.

Osman Kılıç, anılarını Bulgaristan'da Türklerin varlığının reddedildiği meşhur 1984 hadiseleri zamanında yazmaya başladı. Türkler Bulgar ilan edildiler ve isimleri zorla değiştirildi. Yazar bu durumdan oldukça fazla etkileniyor ve anılarını Bulgaristan'daki olayların baskıcı ve korkunç

belirsizliğinin etkisi altında yazmaya başlamıştır. Çalışmasını, birçok rejim muhalifinin sınır dışı edilmesinden ve yüzbinlerce kişinin ülkeden kitlesel olarak sürülmesine dönüşen zorla Bulgarlaştırılmasından önce, çalkantılı ve gergin 1989'un başında tamamladı.

Bu gelişmeler, kaçınılmaz olarak belirli olayları değerlendirmesini etkilemiştir. Osman Kılıç, kişisel öyküsüyle Türk toplumunu; kısaca kardeşlerinin tarihi ve yaşam kaderiyle tanıtmayı hedefliyor. Bulgaristan'daki Türklere ve çoğu Marksist ideolojiden etkilenen Türkiye'deki genç kuşağa sosyalizmin gerçek yüzünü anlatmak istemektedir.

Osman Kılıç'ın anıları, 1989, 1992, 2002 ve 2017 olmak üzere Türkiye'de dört kez yayınlandı. Yazar bu baskılarda değişiklik yapmadı. Sadece son baskıda Belgrad'daki diplomatik hatıralarına yer veren bir bölüm ilave etti. 1980'lerde bu kitap yazıldığında Sosyalist Bulgaristan dünyaya kapalıydı. Ülkede yaşanan hadiseler kendi toplumundan, uluslararası kamuoyundan akıllıca saklandı, istatistikler manipüle edildi.

Bu nedenlerle yazar her zaman Bulgar devletinin kaynaklara güvenmedi ve anılarında 1989 sonrası araştırma sonuçlarıyla örtüşmeyen bazı verileri kaldırdı. Bulgar okuyucusu, eserde geçen hadiseleri değerlendirirken, eserin yazıldığı zaman dilimini göz önünde bulundurması gerekir. Bulgar tarihçiler, Bulgaristan'da yaşanan bu hadiseleri değerlendirirken farklı görüşlere sahip oldukları bilinmektedir. Unutulmamalıdır ki, bu tarihsel bir çalışma değil, bir yazarın hakikati, olayları ve politikacıları değerlendirirken kişisel bir bakış açısı, kaçınılmaz olarak duygusallık ve öznelliğin varsayımdır. Osman Kılıç'ın anıları, Bulgaristan'da tarih, sosyoloji ve psikoloji araştırmalarında yer verilmeyen hadiseleri, Türklerin sesini duyurmak, onların tarihi ve siyasi yorumlarını görmek kaydedilen olaylar, duyguları ve deneyimleri öğrenmek için bulunmaz bir kaynaktır.

Bulgaristan'da Türkler ve Müslümanlar hakkında yayınlanmış hemen hemen hiç anı kitabı yoktur. Bu topluluklar Bulgar anı literatüründe yer almamaktadır. Buna karşılık Türkiye'de Bulgaristan Türkleriyle ilgili pek çok anı kitabı yayınlanmıştır. Bulgaristan Müslüman topluluğunun başından geçen hadiseler ve meydana gelen olaylar, acılar ve sevinçleri de Bulgar tarih yazımına ve sosyolojisine aittir.

Bulgar toplumu tarafından neredeyse hiç bilinmeyen bu hadiseler yapılan çalışma neticesinde tanınmış olacak ve yaşadıkları topraklarda meydana gelen hadiselerden haberdar olacaklardır.

Kaynakça

Kılıç, O. (2020). *Jertva na Sıdbata (Kader Kurbanı)*, Tercüme: Zeynep Zafer, "Kralitsa Mab" Yayınevi, Sofia, 2020.